

جغرافیا و روابط انسانی، پاییز ۱۳۹۷، دوره ۱، شماره ۲

اثرات گردشگری بر کاهش فقر در مناطق روستایی (مطالعه موردی، روستای ونوش)

محمدعلی الهی چورن

دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشگاه زنجان، ایران

mohammadali68@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۷/۷

چکیده

فقر که خود نمودی از توسعه نیافتگی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است، ثبات سیاسی، همبستگی اجتماعی و سلامت جسمی و روحی ملت‌ها را تهدید کرده، موجب افزایش مرگ و میر به خصوص نوزادان و مادران، کاهش متوسط طول عمر، افت کارایی انسان‌ها و در نهایت تنزل بهره‌وری اقتصادی می‌گردد. هدف این پژوهش بررسی نقش گردشگری و تاثیر آن بر کاهش فقر روستای ونوش از روستاهای بخش مرکزی شهرستان نور می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش انجام توصیفی-تحلیلی می‌باشد برای گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه، و مشاهده) استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق در برگیرنده روستای ونوش می‌باشد که طبق فرمول کوکران تعداد ۲۵۰ نفر ارزیابی، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (آزمون *t* تک نمونه‌ای، فریدمن و رگرسیون خطی چند متغیره) استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین ابعاد گردشگری و کاهش فقر رابطه معناداری وجود دارد به طوری که در ابعاد کالبدی منجر (به ایجاد تغییرات زیادی در ساخت و سازهای روستایی، بهبود وضعیت معابر، ...) و در ابعاد اقتصادی منجر به (ایجاد اشتغال در غیر کشاورزی و تنوع بخشی به درآمدهای خانوار و ...) و در ابعاد اجتماعی (همدلی اهالی با گردشگران و ...) و در ابعاد محیطی منجر به تغییرات (تغییرات کاربری در مزارع و باغات و ساخت وسازهای بی‌برنامه و ...) شده است.

واژگان کلیدی: اثرات گردشگری، فقر، گردشگری روستایی، روستای ونوش

پژوهشگاه دانش‌مطالعات فرسنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

سطوح بالای فقر و نابرابری درآمدی ویژگی اساسی بسیاری از نقاط جهان می باشد. در طی دوران ۱۹۹۰، دهک اول و دوم جمعیت در کشورهای با درآمد متوسط (۲۰ درصد فقیر کل جمعیت) تنها کم تر از ۰/۰۶ درصد تولید ناخالص داخلی دریافت می کردند در سال ۱۹۹۸ حدود ۱/۲ میلیارد نفر در سراسر جهان با درآمد کم تر از ۴۰۰ دلار در سال زندگی کرده و بر اساس گزارش بانک جهانی (۲۰۱۳) حدود سه میلیارد از ساکنان جهان با درآمد روزانه کم تر از یک دلار زندگی می کنند. اگر چه در تحقیقات بین کشوری قبلی نشان داده شده است که افراد فقیر همانند بقیه جمعیت از رشد اقتصادی نفع می برند. برخی از مطالعات نشان داده اند که رشد درآمد متوسط بیشترین سهم را در کاهش فقر در دهه اخیر داشته است (قلی زاده ۱۳۹۵: ۱۲۵). از این نظر پدیده فقر که خود نمودی از توسعه نیافتگی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است، ثبات سیاسی، همبستگی اجتماعی و سلامت جسمی و روحی ملتها را تهدید کرده، موجب افزایش مرگ و میر به خصوص نوزادان و مادران، کاهش متوسط طول عمر، افت کارایی انسان ها و در نهایت تنزل بهره وری اقتصادی می گردد. نگاهی به آمار های فقر در کشورهای در حال توسعه نشان می دهد که هر چند فقر در هر دو جامعه شهری و روستایی به چشم می خورد، لیکن اغلب افراد فقیر در روستاها ساکن اند و شدت فقر در مناطق روستایی غالباً بیشتر از مناطق شهری است به طوری که بیش از ۷۵ درصد از فقر جهان در مناطق روستایی زندگی می کنند و بیش از یک سوم از مناطق روستایی در مناطق خشک و نیمه خشک زندگی می کنند (عینالی و رومیانی ۱۳۹۵: ۸۲). به عبارت دیگر توسعه روستایی با مسائل و چالش های متعددی مواجه است؛ زیرا که راهبرهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته است مسائلی هم چون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تامین کند، این مسئله باعث شده است که در سال های اخیر باردیگر توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و نظریه پردازان، برنامه ریزان و مجریان حکومتی درصدد برآیند تا با ارائه راهکارها و استراتژی های جدید، از معضلات و مسائلی که گریبانگیر آن می باشد، بکاهند (برادران و همکاران ۱۳۸۹: ۱). از این رو یکی از راهبردهای که در دهه اخیر در اغلب کشورهای جهان مورد توجه بوده و نتایج مثبتی داشته است گردشگری می باشد (شکوری و بهرامی ۱۳۹۳: ۲). به طوریکه، امروزه صنعت گردشگری به عنوان یک پدیده اجتماعی- اقتصادی به یکی از بزرگترین بخش های اقتصادی که درآمد، شغل و مبادلات ارزی را برای بسیاری از کشورها را فراهم می کند، تبدیل شده است که دارای اثرات تکاثری برای تحریک رشد و توسعه در طیف وسیعی از بخش های اقتصادی می باشد (UNWTO, 2016). از دیدگاه وسیع تر گردشگری شامل بسیاری از فعالیت های اقتصادی از قبیل بخش های کشاورزی، تولیدی و خدماتی از جمله غذا و نوشیدنی، مبلمان و منسوجات، جواهرات و لوازم آرایشی و خدمات حمل و نقل و نظایر آن است (Lejarraga & Walkenhorst, 2007: 3). به عبارت دیگر، "گردشگری یک فعالیت اقتصادی است که ترکیبی از کالاها و خدمات محصور شده توسط مرزهای سیاسی را در معرض استفاده گردشگران قرار می دهد و به دلایل

متعدد نمی توان هزینه های صورت گرفته توسط گردشگران را به آسانی ردیابی و ثبت کرد (Lapeyre, 2010:8). با این وجود، گردشگری به منزله یک نیروی کلیدی برای نیل به توسعه و کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه مطرح بوده و یکی از منابع اصلی کسب درآمدهای ارز خارجی بوده و صادرات اصلی ۸۳ درصد از کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص داده است (UNWTO, 2012:2). به عنوان مثال مطالعه (Mshenga et al, ۲۰۱۰:۹۵۴) نشان می دهد که گردشگری بعد از بخش کشاورزی به عنوان دومین تامین کننده سرمایه گذاری و ارز خارجی مورد نیاز برای توسعه در کشور کنیا می باشد. مسافرت و گردشگری نقش مهمی در اقتصاد جهانی ایفا می کند. به طوری که، بسیاری از کشورها به طور روز افزون مرزهای خود را برای اتصال با موج همگرایی جهانی باز کرده و در این فرآیند، توسعه صنعت گردشگری و مسافرت به عنوان یک منبع حیاتی برای کسب ارز خارجی ایفا می کند و نقش بسزایی در تجدید حیات اقتصادی و توسعه همه جانبه این کشورها ایفا می کند (Frechtling, ۲۰۱۳). از این رو، بیشتر دولت های نقش گردشگری را در رشد اقتصادی و پیشرفت اجتماعی به رسمیت شناخته اند و بسیاری از کشورها در تلاش هستند تا از طریق گسترش پتانسیل گردشگری خود ارز خارجی مورد نیاز خود را تدارک ببینند (Payne and Mervar, 2002; Dritsakis, 2004:305). به طوری که صنعت گردشگری یکی از سریعترین رشد را در بین بخش های اقتصادی در جهان در آغاز هزاره سوم را نشان داد. بنابراین، گردشگری برای برخی از کشورها به عنوان اولین منبع کسب درآمد و ارز خارجی بوده و بسیاری از اقتصادهای محلی به شدت به گردشگری وابسته هستند. از دیدگاه مثبت، گردشگری منبع مهمی از درآمد و اشتغال را برای کشورها و مناطق کمتر توسعه یافته مهیا می سازد و از طرفی دیگر، هزینه ها را بدلیل تقاضای اضافی برای خدمات مورد نیاز در مقاصد گردشگری افزایش می دهد. تأثیر اقتصادی گردشگری از تعادل این هزینه ها و منافع بدست آمده حاصل می شود (ŽEGLEŃ and GRZYWACZ, 2015:27). از این رو درآمد حاصل از گردشگری از طریق سهمی که آن در درآمد کل کشور دارد، قابل محاسبه و ارزیابی است. به نظر می رسد که درآمد گردشگری در بین طیف وسیعی از جمعیت توزیع می شود و درآمد ساکنین مناطق کمتر توسعه یافته را افزایش می دهد. این مسئله یک عامل حیاتی در تقویت توسعه پیرامونی در کشورهای در حال توسعه به شمار می آید. از دیدگاه صاحب نظران، بدون شک ارتباط میان اشتغال و اثرات درآمدی ناشی از آن بسیار نزدیک است، اما تفاوت ها نیز وجود دارد. اشتغال مستقیم و درآمد به راحتی می تواند از استخدام غیر مستقیم و درآمد آن متفاوت باشد. به طور کلی، طیف گسترده ای از انواع اشتغال در کسب و کارهای مرتبط با مسافرت و گردشگری وجود دارد که در ابعاد توسعه منطقه ای از منظر ایجاد مجموعه ای متنوع از جریان های درآمدی تأثیر می گذارد (Marcouiller and Xia, 2008:547). مسئله توزیع درآمد امر پیچیده ای است و کار تجربی موثری در این زمینه وجود ندارد. تعداد محدودی از مطالعات، اثرات توزیعی بخش های جایگزین از جمله گردشگری را مورد بررسی قرار داده اند (Wagner, 1997; Lee and Kang, 1998; Leatherman and Marcouiller, 1996-1999).

نشان می دهد که گردشگری با نقش مهمی که در تولید و توزیع نسبتاً مساوی در درآمد دارد، قابل مقایسه با سایر صنایع ثروتمند است، ولی در مقایسه با بخش های اقتصادی اصلی مانند کشاورزی، جنگلداری و معدن، نقش ضعیف تری در توزیع درآمد بین ذی نفعان دارد. (Vijayaragavan, ۲۰۱۴:۲۳۵). از این نظر فعالیت گردشگری تأثیرات مثبتی بر اقتصاد عمومی، به ویژه در سطح محلی دارد. در نهایت توسعه صنعت گردشگری موجب افزایش معیشت خانوادگی محلی، بهبود وضعیت کسب و کار آنها جهت ایجاد شرکت های کوچک و رفع تنگناهای زیربنایی در صنعت گردشگری در جهان در حال رشد می باشد که توسط عوامل مختلف از جمله رشد گردشگری بین المللی، رشد درآمد گردشگری، می گردد (UNWTO, 2015:5). از این رو یکی از راهبرد هایی که در دهه اخیر، در اغلب کشورهای جهان مورد توجه بوده و نتایج مثبتی داشته است توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی و استفاده از جاذبه های متعدد طبیعی و فرهنگی روستا به عنوان منبع درآمدی و در عین حال کمک به حفاظت از سرمایه ها و جاذبه های منحصر به فرد طبیعی و فرهنگی روستا است (شکوری و بهرامی ۲: ۱۳۹۳). گردشگری روستایی امروزه یکی از مردمی ترین اشکال گردشگری محسوب می شود. شرایط طبیعی، مورفولوژیکی، عناصر اقلیمی همراه با ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محیط روستا اشکال گوناگون و متنوعی از روستا ها را به وجود می آورند که هر کدام به لحاظ فیزیکی، تپ معماری، نوع مسکن، الگوی سکونت، نوع معیشت، آداب رسوم و سنت ها از یکدیگر متمایز می باشند. وجوه مختلف روستاها خود خالق جاذبه های است که گردشگران روستایی را به بازدید از این مناطق علاقمند و آن ها را هر از گاهی به مسافرت به این مناطق و می دارد. (ابراهیمی ۱۳۹۵: ۲۰۷). از دیدگاه (افتخاری و قادری ۱۳۸۱: ۲۷) گردشگری روستایی شامل هر نوع فعالیت تفریحی و گذراندن اوقات فراغت است. با دریافت خدماتی از قبیل غذا، محل اقامت و محصولات محلی در مکانی که از نظر قوانین و مقررات جاری کشور یا از نظر ماهیت اقتصادی و فرهنگی روستا محسوب می شود به عقیده (شریفی و کرمی ۱۳۹۱: ۷۴) گردشگری روستایی را شامل انواع گردشگری با برخورداری از تسهیلات و خدمات رفاهی در نواحی روستایی می داند، که امکان بهره مندی از منابع طبیعی و جاذبه های طبیعت را همراه با شرکت در زندگی روستایی (کار در مزرعه و کشاورزی) فراهم می آورد. علاوه بر این باید پذیرفت که ویژگی متمایزی مانند فعالیت ها و موثعیت روستایی، گردشگری روستایی را از دیگر اشکال گردشگری جدا می کند. از دیدگاه (دیوسالار ۱۳۹۴: ۱۶۵) گردشگری روستایی بخشی از گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد است نقش مهمی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد نمود و از آنجا که برای ساکنان روستایی به عنوان یک منبع درآمد نگاه می کند. بنابراین گردشگری روستایی دارای ابعاد مختلف طبیعی-اکولوژیکی، اقتصادی، کالبدی-فضایی و نهادی-مدیریتی است (پورروحانی ۱۳۹۴: ۱۱۶). در ادامه به مرور مهمترین پژوهش های انجام شده در این زمینه اشاره می شود. مصطفوی و همکاران در سال ۱۳۹۱ در مقاله ای تحت عنوان تاثیر گردشگری بر کاهش فقر در ایران درآمد سرانه گردشگری در کوتاه مدت و بلند مدت تاثیر منفی و معنی داری روی فقر دارد و در واقع می

توان از درآمد حاصل از گردشگری برای بهبود وضعیت فقر و کنترل فقر بهره گرفت. شکوری و بهرامی در سال ۱۳۹۳ در تحقیقی به عنوان تاثیر گردشگری روستایی در کاهش فقر در شهرستان ری به این نتیجه رسیده است که گردشگری روستایی می تواند نقش مهمی در افزایش اشتغال، سودآوری و بهره وری اقتصادی در سطح محلی، ملی و منطقه ای داشته باشد و لذا منجر به کاهش فقر و بهبود معیشت پایدار روستاها شود. عینالی ورمیانی در سال ۱۳۹۵ در تحقیقی به عنوان برآورد سنجش رابطه اثر گذاری گردشگری با کاهش فقر در مناطق روستایی مطالعه موردی شهرستان آوج به این نتیجه رسیده اند که گردشگری تاثیر مثبتی بر کاهش فقر می گذارد. *Luvanga and (Shitundu, 2002)* به بررسی اثرات گردشگری بر کاهش مطالعه موردی تانزانیا به این نتیجه رسیده اند که گردشگری بر معیشت فقر تاثیر گذار است و چنانچه اثرات مثبت آن به درستی مهار شود و مورد توجه قرار گیرد منجر به کاهش فقر می شود (*David and Negal, 2005*). در تحقیقی تحت عنوان بررسی نقش گردشگری در توسعه روستایی و کاهش فقر به این نتیجه رسید که تنوع فضایی و چشم انداز جغرافیایی در مناطق روستایی عامل مهم در جذب گردشگری می باشد که در نتیجه باعث تنوع سازی مشاغل روستایی و کاهش فقر می گردد. (*Roy, 2008*) در مقاله ای تحت عنوان اثرات گردشگری بر کاهش فقر مطالعه موردی کشور هندوستان به این نتیجه رسیده است که بر خلاف کشورهای در حال توسعه گردشگری در هند نمیتواند موجب کاهش فقر گردد. (*Gartner, 2008*) در مقاله ای تحت عنوان گردشگری، توسعه و کاهش فقر مطالعه موردی خلیج انکاتا مالای به این نتیجه رسیده است گردشگری به عنوان ابزاری برای کاهش فقر در این منطقه قلمداد شده است (*Vanegas, 2015*) در تحقیقی تحت عنوان بررسی تاثیر گردشگری بر مثلث فقر، رشد اقتصادی و نابرابری در آمریکای مرکزی طی دوره ی زمانی ۱۹۸۰-۲۰۱۲ به این نتیجه رسیده است که گردشگری از طریق تاثیر بر رشد اقتصادی و نابرابری، منجر به کاهش فقر در آمریکای مرکزی شده است. منطقه مورد مطالعه از یک طرف با چشم انداز زیبا و جلگه ای که در جوار دریا قرار گرفته و از طرف دیگر در دامنه کوه و در ارتفاع تپه ها و میان درختان جنگلی برای هر گردشگر، مسافر و رهگذر جلوه ای نو و زیبایی خاصی را داشته و بی شک باعث استقرار گردشگران خواهد شد. بنابر این تحقیق حاضر می کوشد تا به سوال زیر پاسخ داده شود:

۱. آیا توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه می تواند منجر به کاهش فقر گردد؟
۲. تفاوت معنا داری بین اثرات گردشگری و کاهش فقر وجود دارد؟

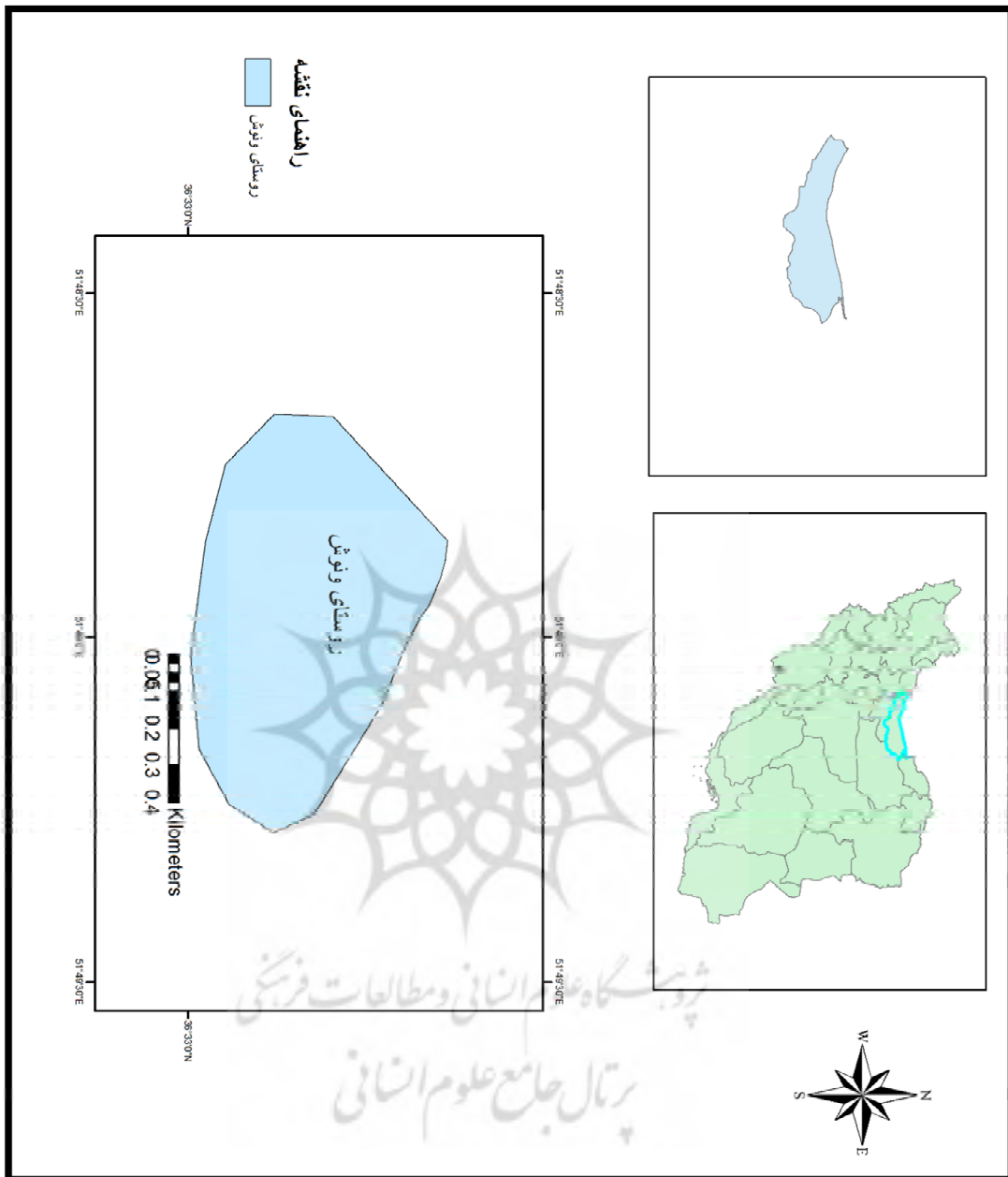
روش پژوهش

پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی است برای تبیین موضوع و نتایج آن از روش های توصیفی -تحلیلی مبتنی بر مطالعات میدانی (پرسشنامه و مشاهده) استفاده شده است. قلمرو مکانی پژوهش روستای ونوش از روستاهای بخش مرکزی شهرستان نور می باشد. جامعه آماری تحقیق در بر گیرنده ی روستای ونوش می باشد، که طبق فرمول کوکران تعداد نمونه ۲۵۰ به دست آمد انتخاب خانوارها در روستا به صورت تصادفی ساده می باشد، تا اصل فرصت برابر به منظور انتخاب خانوار رعایت شده باشد. بر این اساس وبه منظور دستیابی به نتایج مطلوب، پرسشنامه ای جهت بررسی اثرات گردشگری بر کاهش فقر تدوین شد. سطح پایایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۶ به دست آمد که بیانگر ضریب اعتماد بالا می باشد. و برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه ای، فریدمن، رگرسیون چند متغیره) استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

ونوش روستایی زیبا و توریستی، از شمال به سواحل زیبای خزر جنوب به سلسله جبال البرز و پوشیده از جنگل سرسبز، غرب به رودخانه کلرود منتهی می گردد. شالیزار های پر محصول باغهای مرکبات و درختان صنوبر و ... هر یک در آرایش هر چه زیبا و افسون کننده ونوش نقش داشته و محل عبور گردشگران جهت دسترسی به روستای نارنج بن، پاشکلا، خزر تیره، عالم کلا، منوچهر کلا، عزت کاسگر محله، تاشکو و سپس جاده کدیر و جنگل آب پری و یا به سمت ساحل و شهر رویان از جاده کمر بندی است. مجموعه آبشارهای ونوش در جنوب روستا و در میان ارتفاعات جنگلی علوی کلا واقع شده اند. ونوش در فاصله ۱۰ کیلومتری غرب شهرستان نور و در کنار جاده فرعی منشعب از جاده ساحلی نور-نوشهر قابل دسترسی است. همچنین فرعی منشعب از جاده رویان به آبشار آب پری به ونوش منتهی میگردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته ها و بحث

یافته های توصیفی

یافته های توصیفی نشان می دهد که از میان ۱۰۰ پاسخگو، ۴۴ درصد در گروه سنی ۴۰-۳۱ و ۷۲/۹ متاهل بوده است. از نظر وضعیت سواد ۲۰ درصد دانشگاهی بوده اند. و همچنین ۷۹/۰ از پاسخگویان مرد بوده اند (جدول ۱)

ویژگی های پاسخگویان	بیشترین تعداد	درصد
سن	گروه سنی ۴۰-۳۱	۴۴
سواد	دانشگاهی	۲۰
تاهل	۱۴۸	۷۲/۹
جنسیت	۱۵۷	۷۹

یافته های تحلیلی

در ادامه تحقیق برای بررسی به سوالهای مطرح شده در تحقیق مورد نظر از آزمون t تک نمونه ای و آزمون فریدمن استفاده شده است. همانطوری که در جدول (۲) نشان داد، تحلیل میانگین عددی حاصل از مولفه های اثر گذاری گردشگری در کاهش فقر روستایی بین پاسخگویان با استفاده از داده های پرسشنامه ای به دست آمده است. از آنجا که آزمون t تک نمونه ای نشان داد مقادیر میانگین به دست آمد مبین بالا بودن در مولفه های مورد نظر تحقیق از حد میانگین (۳) می باشد، به طوری که در سطح معنا داری و تفاوت آن ها از مطلوبیت عددی نیز به شکل مثبت ارزیابی شده است؛ بنابراین، میزان تفاوت معنا داری میانگین در همه موارد که با احتساب دامنه طیفی میانگین مولفه ها (که بین ۵ تا ۱۵ بر اساس طیف لیکرت در نوسان است)، مقدار به دست آمده برای تمامی مولفه ها بالاتر از میانگین عددی مورد آزمون یعنی (۳) ارزیابی شده است. البته لازم به ذکر است که مولفه های تغییرات در ابعاد کالبدی و اقتصادی و بیش ترین فاصله تفاوت از حد مطلوب عددی مورد آزمون را دارا بوده و ابعاد زیست محیطی کم ترین میزان را از دیدگاه پاسخگویان نشان می دهند (جدول ۲)

جدول ۲- اثرات گردشگری بر کاهش فقر از دیدگاه خانوارهای نمونه با استفاده از t تک نمونه

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳					
مولفه ها	میانگین	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از حد مطلوب
فاصله اطمینان ۹۵ درصد					

کالبدی	۴/۶۳	۱۳,۰۴۱	۲۱۳	۰,۰۰۰	۰,۶۳۳	۰,۵۳۷۵	۰,۷۲۸۹
اقتصادی	۳/۶۴	۴/۳۷۵	۲۱۳	۰,۰۰۰	۰/۱۳۳۲	۰/۷۳۲	۰/۱۹۳۲
اجتماعی و فرهنگی	۳/۲۶	-۳/۶۹۵	۲۱۳	۰,۰۰۰	-۰/۱۰۵۴	-۰/۱۶۱۶	-۰/۴۹۲
زیست محیطی	۲/۴۹	-۴/۵۹۰	۲۱۳	۰,۰۰۰	-۰/۱۷۹۴۴	-/۲۵۶۵	-/۱۰۲۵

همچنین برای بیان نقش و جایگاه هریک از مولفه های مطرح در تحقیق از آزمون رتبه ای فریدمن بهره گرفته شده است. به عبارت دیگر این آزمون ابزار مناسبی برای تحلیل معناداری تفاوت میانگین مولفه ها به طور مقایسه ای با یکدیگر می باشد. همان طوری که، در جدول (۴) نشان می دهد، بیش ترین میانگین رتبه ای به ترتیب با (۳/۱۹) و (۳/۸) به ابعاد کالبدی و اقتصادی روستای مورد مطالعه اختصاص داشته است. بنابراین می توان اذعان نمود که توسعه گردشگری در کاهش فقر مناطق روستایی، ابتدا توانسته است به لحاظ کالبدی توانسته است منجر به ایجاد تغییرات زیادی در کیفیت و کمیت ساخت و سازهای روستایی، بهبود وضعیت معابر و نظایر آن شده و در وهله دوم به ایجاد تغییرات متعددی در گویه های زیست محیطی روستا بیانجامد، در این مولفه مواردی از قبیل ایجاد آلودگی در منابع آب و خاک، تغییرات کالبدی اراضی کشاورزی، حفاظت از محیط زیست و نظایر آن ها بررسی شده است کم ترین میزان رتبه در بین مولفه های تحقیق نیز به بعد اجتماعی-فرهنگی که در بر گیرنده ی متغیرهای از قبیل شیوه ی زندگی، بروز تعارضات اجتماعی و نظایر آن تعلق دارد، به عبارت دیگر، مقدار آزمون خی دو ۱۸۵/۳۵۱ و سطح معناداری مطلوب برآورد شده است (۰/۰۰۰) بدین معنی که بین گردشگری و فقر تفاوت معناداری وجود دارد جدول (۳)

جدول ۳-معناداری تفاوت میانگین رتبه ای اثرات گردشگری در کاهش فقر در روستای نمونه

مولفه ها	میانگین عددی	میانگین رتبه ای فریدمن
اقتصادی	۳/۶۴	۳//۸
اجتماعی-فرهنگی	۳/۲۶	۲/۷۶
زیست محیطی	۲/۴۹	۲/۲۷
کالبدی	۴/۶۳	۳/۱۹
کای دو	۱۸۵/۳۵۱	-
درجه آزادی	۳	-
سطح معناداری	۰/۰۰	-

از طرف دیگر برای بررسی دامنه اثر گذاری گردشگری در کاهش فقر در روستای مورد مطالعه از دید گاه پاسخگویان سعی شد با طرح سوالاتی میزان کاهش فقر از حضور گردشگران و تاثیرات ناشی از آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست - محیطی و کالبدی مورد پرسش قرار گرفت و از آن به عنوان متغیر مستقل و از داده های پرسش نامه ای (سوالات فقر روستایی) به عنوان متغیرهای وابسته در تحلیل رگرسیون چند گانه

مورد استفاده قرار گرفت. بررسی مدل برازش رگرسیون نشان می دهد که $0/73$ تاثیر مثبت در کاهش فقر مردم از نقش گردشگری در توسعه روستای محل سکونت خود تابع اثرات مثبت آن می باشد (جدول ۴)

جدول ۴- تحلیل واریانس عوامل تاثیر گذار گردشگری در کاهش فقر روستایی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چند گانه
۰/۲۷۱	۰/۵۸۲	۰/۵۸۷	۰/۷۳

با استفاده از مدل رگرسیون چند گانه توام نقش عوامل و شاخص های تاثیر گذار در میزان کاهش فقر روستایی از اثرات گردشگری و توسعه آن در روستای مورد مطالعه مشخص گردید. به طوری که نتایج حاصل حکایت از آن دارد که همه شاخص های چهار گانه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست-محیطی و کالبدی کاملاً معنا دار می باشد (جدول ۵)

جدول ۵- تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی بین میزان کاهش فقر روستایی و اثرات گردشگری

مولفه ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگن مربعات	F آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۱,۹۱۲	۴	۰,۳۸۲	۷۱,۳۳۹	۰/۰۰۰
باقیمانده	۰,۸۴۲	۱۵۸	۰,۰۰۵		
کل	۲,۷۵۵	۱۶۳			

در جدول زیر مقادیر β بیانگر این واقعیت است که بین شاخص های چند گانه مورد بررسی شاخص های کالبدی با $(0/284)$ دارای بیش ترین میزان تاثیر و شاخص زیست محیطی با $(0/201)$ کم ترین میزان تاثیر را در میزان کاهش فقر و توسعه روستا دارای این پدیده نشان می دهد (جدول ۶)

جدول ۶- ضرایب شدت روابط میان متغیرهای اثرات گردشگری بر میزان کاهش فقر

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	T	سطح معناداری
	B	خطای B	بتا β		
عرض از مبدا	۱/۱۳۷	۰/۴۲۱	.	۲/۷۰۲	۰/۰۰۷
اقتصادی	۱/۴۵۰	۰/۱۱۳	۰/۲۲۰	۱۲/۸۸	۰,۰۰۰
کالبدی	۱/۱۵۴	۰/۱۲۴	۰/۲۸۴	۹/۲۷	۰,۰۰
اجتماعی- فرهنگی	۱/۰۴۶	۰/۰۹۴	۰/۲۰۶	۱۱/۱۲	۰,۰۰
زیست محیطی	۱/۳۰۳	۰/۱۰۹	۰/۲۰۱	۱۱/۹۸	۰,۰۰

نتیجه گیری

امروزه صنعت گردشگری به عنوان یک پدیده اجتماعی- اقتصادی به یکی از بزرگترین بخش های اقتصادی که درآمد، شغل و مبادلات ارزی را برای بسیاری از کشورها را فراهم می کند، تبدیل شده است که دارای اثرات تکاثری برای تحریک رشد و توسعه در طیف وسیعی از بخش های اقتصادی می باشد. به طوری که، صنعت گردشگری به منزله یک نیروی کلیدی برای نیل به توسعه همه جانبه و کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه مطرح بوده و یکی از منابع اصلی کسب درآمدهای ارز خارجی بوده و فرصت های متعددی را برای ایجاد منابع درآمدی و اشتغال و افزایش ارزش افزوده در بخش های اقتصادی دیگر در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار می دهد. از دیدگاه محققان، صنعت گردشگری بعد از بخش کشاورزی به عنوان دومین تامین کننده سرمایه گذاری و ارز خارجی مورد نیاز برای بیشتر کشورهای در حال توسعه مطرح است. هدف این پژوهش بررسی اثرات گردشگری در کاهش فقر روستایی در روستای چورن از توابع بخش مرکزی منطقه کجور شهرستان است. بنابراین با توجه به پرسشنامه ای که در روستای نمونه پخش شد و داده های آن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت، یافته های این پژوهش نشان داد که بر اساس آتک نمونه ای که مبین بالا بودن مقادیر میانگین بدست آمده در مولفه های مورد نظر تحقیق از حد میانگین (۳) می باشد. به طوری که در سطح معنا دار و تفاوت آن ها از مطلوبیت عددی نیز به شکل مثبت ارزیابی و بر آورده شده است. البته لازم به ذکر است که مولفه های تغییرات در ابعاد کالبدی و اقتصادی به ترتیب بیشترین فاصله تفاوت حد مطلوب عددی مورد آزمون را دارا بوده و ابعاد اجتماعی- فرهنگی نیز کم ترین میزان را از دیدگاه پاسخگویان نشان می دهد. آزمون فریدمن نشان داد که نتیجه تحلیل تفاوت میانگین از دیدگاه پاسخگویان کاملاً معنا دار گزارش شده است. در این بین بیش ترین میانگین رتبه ای به ترتیب (۳/۱۹) به ابعاد کالبدی روستای مورد مطالعه اختصاص داشته است و کم ترین به ابعاد اجتماعی فرهنگی اختصاص یافته است. همچنین مدل برازش رگرسیون نشان داد که ۰/۷۳ تاثیر مثبت در کاهش فقر مردم از نقش گردشگری در توسعه روستای محل سکونت خود تابع اثرات مثبت آن می باشد. به طوری که بین شاخص های چهار گانه مورد بررسی شاخص کالبدی با (۰/۲۸۴) دارای بیش ترین میزان تاثیر و شاخص زیست محیطی با (۰/۲۰۱) کم ترین میزان تاثیر را در میزان کاهش فقر و توسعه روستاهای دارای این پدیده را نشان می دهند.

منابع و مأخذ

- پورروحانی ماجده، پورجعفر محمدرضا، & یدقار علی. اهداف، ارکان و الزامات برنامه ریزی گردشگری روستایی با تاکید بر بوم-گردشگری (نمونه مطالعاتی: روستای شیاده، شهرستان بابل). ت، ۱۸، ۴۳-۶۵.
- دیوسالار، ا.، شگری فیروزجاه، پ.، پری، & فردوسی. (۲۰۱۶). تحلیلی بر راهبردهای باز زنده سازی رودخانه شاهرود با استفاده از روش SWOT. فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست
- رضاقلی زاده. (۲۰۱۷). بررسی تاثیر گردشگری بر مثلث فقر، نابرابری و رشد اقتصادی. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۱(۳۶)، ۱۶۰-۱۲۵.
- رکن الدین افتخاری عبدالرضا، & قادری اسماعیل. نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوبهای نظریه ای).
- سلیمانی هارون، خسروی پور، برادران، & غنیا. (۲۰۱۰). نگرش ساکنان مناطق گردشگری روستایی نسبت به پیامدهای گردشگری روستایی. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۲(۲)، ۲۱۸-۲۱۳.
- شکوری، بهرامی، & شقایق. (۲۰۱۴). مطالعه تأثیر گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار: مورد روستاهای قلعه نو و کلین شهرستان ری. توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۶(۱)، ۲۴-۱.
- شکوری، بهرامی، & شقایق. (۲۰۱۴). مطالعه تأثیر گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار: مورد روستاهای قلعه نو و کلین شهرستان ری. توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۶(۱)، ۲۴-۱.
- شکوری، بهرامی، & شقایق. (۲۰۱۴). مطالعه تأثیر گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار: مورد روستاهای قلعه نو و کلین شهرستان ری. توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۶(۱)، ۲۴-۱.
- ضیائی، م.، ابراهیمی، م.، حاجی غلام سریزدی، ا.، & الهام. (۲۰۱۳). اولویت بندی عوامل مؤثر بر سرمایه گذاری جامعه محلی در طرح های توسعه گردشگری روستایی. مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۲(۴)، ۴۲-۲۹.
- کریمی، ف.، & شریفی، ر. (۲۰۱۴). ارزیابی گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT. مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی مراغه. نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، ۱۷(۴۶)، ۲۲۱-۱۹۹.
- هوشمند، م.، مصطفوی، س.، م.، احمدی شادمهری، م.، ط.، محمدطاهر، محقق، & اکرم. (۲۰۱۳). بررسی تاثیر گردشگری بر کاهش فقر در کشورهای در حال منتخب در حال توسعه. برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۲ هوشمند، م.، مصطفوی، س.، م.، احمدی شادمهری، م.، ط.، محمدطاهر، محقق، & اکرم. (۲۰۱۳). بررسی تاثیر گردشگری بر کاهش فقر در کشورهای در حال منتخب در حال توسعه. برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۲.
- Cynarski, W. J., & Āuriček, M. (2014). Scientific tourism. Self-realisation, dialogue-cultural and sacral dimensions. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology, 14(4), 39-45.

- Dritsakis, N. (2004). *Tourism as a long-run economic growth factor: an empirical investigation for Greece using causality analysis*. *Tourism Economics*, 10(3), 305-316.
- Frechtling, D. (2013). *The Economic impact of tourism: Overview and examples of macroeconomic analysis*. UNWTO Statistics and TSA Issues Paper Series.
- Gartner, C.M (2008). *Tourism, Development, And Poverty Reduction: A Case Study Nkhata Bay, Malawi*. Master Dissertation, Waterloo University, Canada
- Vanegas Sr, M., Gartner, W., & Senauer, B. (2015). *Tourism and poverty reduction: an economic sector analysis for Costa Rica and Nicaragua*. *Tourism economics*, 21(1), 159-182.
- Grzywacz, R., & Żegleń, P. (2014). *Principles of Tourism and Recreation*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego
- Leatherman, J. C., & Marcouiller, D. W. (1996). *Income distribution characteristics of rural economic sectors: implications for local development policy*. *Growth and Change*, 27(4), 434-459.
- Lee, C. K., & Kang, S. (1998). *Measuring earnings inequality and median earnings in the tourism industry*. *Tourism Management*, 19(4), 341-348.
- Lejárraga, I., & Walkenhorst, P. (2007). *Diversification by deepening linkages through tourism*. In *World Bank workshop on Export Growth and Diversification: Pro-active Policies in the Export Cycle*, Lapeyre, R. (2010). *Community-based tourism as a sustainable solution to maximise impacts locally? The Tsiseb Conservancy case, Namibia*. *Development Southern Africa*, 27(5), 757-772. World Bank, Washington, DC.
- Luvanga, N. E., & Shitundu, J. L. (2003). *The role of tourism in poverty alleviation in Tanzania (Vol. 3)*. Mkuki Na Nyoka Pub.
- Malaysia, T. (2012). *Malaysia's homestay programme wins the UNWTO 2012 Ulysses Awards*.
- Mshenga, P. M., Richardson, R. B., Njehia, B. K., & Birachi, E. A. (2010). *The contribution of tourism to micro and small enterprise growth*. *Tourism Economics*, 16(4), 953-964.
- Payne, J. E., & Mervar, A. (2002). *A note on modelling tourism revenues in Croatia*. *Tourism Economics*, 8(1), 103-109.
- Roy, H. (2002). *The Role of Tourism to Poverty Alleviation*. Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1599971>
- UNWTO, S. O. T. (2015). *International Tourism: First results of 2011 confirm consolidation of growth*.
- Vijayaragavan, T. (2014). *Impact of Tourism in Indian Economy'*. *International Journal of Development Research*, 4(12), 2835.
- David, S., Nigel, S., Christopher, G., Jain, R., & Ophelia, M. (2005). *The economic impact of telecommunications on rural livelihoods and poverty reduction: a study of rural communities in India (Gujarat), Mozambique and Tanzania (No. WP2005-11-04)*. Indian Institute of Management Ahmedabad, Research and Publication Department.
- zvit UNWTO, S. (2016). *Annual Report (2015)*. Madrid, UNWTO.